

Voor de volkstuin moet je doorgeleerd hebben

Honderden hectare volkstuin zijn geofferd aan de economische groei. Maar de volkstuinders vechten terug, vrijwilligers tegen bureaucraten.

door Marion van Eeuwen

Belinda Tahapary en Henk Mak, beiden kunstenaar van beroep, brengen al hun vrije uurtjes door op hun volkstuin in Rotterdam. Tahapary (56) vindt het fantastisch dat er zo dicht bij de stad nog zulke mooie groene oases zijn. „Wij wonen in een bovenhuis waar het in de zomer erg warm is, hier hebben we de ideale plek om te tuinieren, te eten met vrienden en om de kleinkinderen veilig te laten spelen.”

De idylle van de tuincomplexen wordt echter regelmatig verstoord door maatschappelijke ontwikkelingen. Soms worden de tuinders geconfronteerd met drastische huurverhogingen. Of met verplaatsing of inkrimping ten behoeve van woningbouw, zoals dit jaar bij de Rotterdamse complexen Zestienhoven en Blijdorp is gebeurd. De afgelopen tien jaar is ruim 800 hectare volkstuinengrond in Nederland verdwenen door uitbreiding van woning-, wegenbouw en industrie. De sociaal-maatschappelijke rol en de natuurwaarden van volkstuinen leggen het in de regel af tegen economische afwegingen.

Deze zomer verscheen het rapport *Vergeet-mij-nietjes aan de Maas* van de Rekenkamer Rotterdam, over het volkstuinbeleid in de Maasstad. Directe aanleiding voor het onderzoek waren de woedende protesten van bewoners van twee tuincomplexen tegen een ingrijpende verhoging van de grondhuur in 2005. Sinds 1987 mogen in Rotterdam de deelgemeentes de jaarlijkse tarieven vaststellen waardoor er grote prijsverschillen zijn ontstaan tussen de complexen: in Prins Alexander kostte de grond in 2006 1,85 euro per m² en in Hoogvliet 0,93 euro per m². Onder de vlag van ‘marktwerking’ proberen sommige deelgemeentes de tuincomplexen kostendekkend te maken.

Een volkstuin is niet erg kostbaar vergeleken met het huren van een vakantiehuis of een plaats op een camping. De tuinhuisen worden gekocht voor bedragen tussen de 1.000 en 14.000 euro, en de jaarrekening bedraagt gemiddeld tussen de 500 en 650 euro. Verder investeren de tuinders zelf nog in de complexen door gemiddeld twintig uur per jaar ‘corvee’ te doen, variërend van het schoonhouden van de wandelpaden, tot het schilderen van het clubgebouw.

Waarom is Tahapary twee jaar geleden voorzitter geworden van VTV Tuinderslust? „Ik vind het werk nogal tegenvallen wat tijd betreft, maar in eerste instantie heb ik het gedaan omdat een vereniging niet kan bestaan zonder bestuur. En dan zou ik

mijn heerlijke tuintje ook kwijtraken. Ik zie het er nog van komen dat mensen dit werk alleen willen doen wanneer ze betaald worden en dan wordt het volkstuinieren onbereikbaar voor mensen met een kleine portemonnee.”

Volgens Tahapary maken maatschappelijke veranderingen en de voortgaande individualisering het moeilijk om op basis van vrijwillige inzet door te blijven gaan. „Veel gezinnen zijn al zwaar belast. De mensen willen na hun werk uitrusten in de tuin en niet in een bestuur gaan zitten met alle bijbehorende verplichtingen.”

In Amsterdam buigt men zich ook over de tuinenproblematiek, zo blijkt uit de Nota Volkstuinen in Amsterdam van de Dienst Ruimtelijke Ordening uit november 2005. Aanleiding voor dat onderzoek is dat de tuinen relatief veel (dure) grond in beslag zouden nemen en daardoor steeds met verplaatsing worden bedreigd, wat ingrijpend is voor de betrokken tuinders en een vernietiging betekent van de bestaande natuurwaarden.

De Amsterdamse nota heeft, in tegenstelling tot het Rotterdamse onderzoek, wel oog voor het aandeel van het vrijwilligerswerk: „Het volkstuinwezen drijft op vrijwilligers.” Maar men wijst ook op de veranderingen in de samenleving. „De huidige trend is dat het steeds moeilijker wordt om vrijwilligers te vinden die langdurige verplichtingen aan willen gaan zoals zitting nemen in een bestuur of een commissie. [...] Tegelijkertijd lijken de eisen die aan de bestuurders van de volkstuinparken worden gesteld hoger te worden, zowel vanwege overheidsbeleid als door de tuinders. De tuinders zijn mondiger dan vroeger. Voor een aantal functies in commissies en bestuur moet je tegenwoordig wel ‘doorgeleerd’ hebben om ze te kunnen volbrengen.”

Tahapary beaamt dat de vraagstukken die ze op haar bureau krijgt veel complexer zijn dan voorheen: „Al die regeltjes en wetgeving die moeten worden nageleefd en die ook soms in strijd zijn met elkaar, maken het eenvoudige tuinieren, het recreëren en de activiteiten in het verenigingsgebouw soms bijna onmogelijk.”

Eeuwenlang waren volkstuinen eigenlijk niet meer dan verkavelde weilanden, meestal doorsneden door sloten en beschermd door beschoeiingen. Tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog waren de opbrengsten van de tuinen een belangrijke extra voedselbron. Maar na de jaren vijftig veranderden de aardappelveldjes in siertuinen en verrezen op de complexen verenigingsgebouwen en tuinwinkeltjes. Vanaf de jaren zeventig werden in sommige steden overnachtingen toegestaan, waarna de tuinhuizen luxer werden en er vaak een hek om de complexen kwam uit vrees voor vandalisme.

De Amsterdamse Nota wil nu juist dat de complexen ‘moderniseren’ en hun hekken opengooien voor andere groepen mensen. Wanneer de tuinen meer worden ingebed in de samenleving zouden ze planologisch betere bescherming genieten. Als voorbeelden worden samenwerking op gebied van zorg en educatie genoemd.

Critici menen echter dat hierdoor de kenmerkende rust en privacy van de tuinparken worden verstoord.

Een steeds terugkerend discussiepunt in de Rotterdamse politiek is of tuinen moeten worden gezien als nuttig, of als puur recreatief zodat er hogere tarieven mogen worden gehanteerd. In de meeste steden kent men wel een waarde toe aan de sociale component van de tuinen of aan de natuurwaarden. En een tuincomplex waar de leden tijdens het corvee zelf de paden schoonhouden en de slootkanten maaien, is toch moeilijk te vergelijken met een camping of vakantieparkje waar dat werk door betaalde krachten wordt gedaan.

Dat maakt een eerlijke kosten-batenafweging door de deelgemeentes ook een stuk lastiger, want indirect profiteren zij mee van de inspanningen die de leden in het verleden met elkaar hebben verricht. Het ligt voor de hand dat deelgemeentes die substantieel hogere huren gaan vragen, dan ook het volledige onderhoud op zich nemen en het corvee op de betrokken parken kan worden afgeschaft.

Nederland telt op dit moment ongeveer 250.000 volks-, hobby- of amateurtuinders van wie de helft tuiniert in verenigingsverband. In Rotterdam zijn naar schatting 25.000 mensen actief op 5.500 tuinen, verdeeld over 43 tuincomplexen. Amsterdam telt ruim 6.000 tuinen die zijn verdeeld over 41 tuinparken, tuinen binnen de stadsgrenzen. Daarnaast worden de complexen bezocht door familieleden van tuinders en wandelaars uit de directe omgeving.

In Groot-Brittannië, Duitsland en Denemarken genieten tuinen wettelijke bescherming. In 2005 heeft de Tweede Kamer ingestemd met een SP-motie waarin wordt gepleit om volkstuinten bij herstructurering van de stad te ontzien.

Volkstuinen die gevaarlijk dicht bij spoorwegen liggen, worden de komende tijd aangepakt door spoorbeheerder Prorail. Sommige tuinen moeten helemaal verdwijnen, andere kunnen blijven als ze een andere toegang krijgen. Op plaatsen waar Prorail volkstuinten weghaalt, komt natuur terug. „Daar krijgen planten en dieren de ruimte”, zei Prorail dit weekeinde.